

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο Φίλιπ Κίντρεντ Ντικ πέθανε στις 2 Μαρτίου 1982 από καρδιακή προσβολή, σε ηλικία πενήντα τεσσάρων ετών, έχοντας στο ενεργητικό του τριάντα χρόνια ιδιοφυούς συγγραφικής δραστηριότητας.

Είναι πολύ δύσκολο να περιγράψει κανείς αυτή τη μοναδική φυσιογνωμία, τον άνθρωπο που αμφισβητεί στα γραπτά του κάθε είδος εξουσίας, φτάνοντας ως την ύστατη μορφή της, την ίδια την πραγματικότητα. Τον μοναδικό συγγραφέα επιστημονικής φαντασίας που σταμάτησε έναν καβγά στην αυλή του με το Βραβείο Χιούγκο (το Βραβείο Χιούγκο έχει το σχήμα πυραύλου που στηρίζεται όρθιος πάνω στα πτερύγιά του). Ίσως ο ίδιος μπορεί να μας εξηγήσει καλύτερα πολλά πράγματα:

«Φοβάμαι την εξουσία, αλλά συγχρόνως αισθάνομαι δυσαρέσκεια απέναντί της – απέναντί της *και* απέναντι στο φόβο μου – έτσι επαναστατώ. Και το να γράφεις επιστημονική φαντασία είναι ένας τρόπος να επαναστατήσεις. Επαναστάτησα στο Μπέρκλεϊ και με έδιωξαν, μου είπαν να μην ξαναγυρίσω. Μια μέρα έφυγα από τη δουλειά μου στο δισκοπωλείο και δεν ξαναγύρισα. Αργότερα ήμουν αντίθετος στον πόλεμο του Βιετνάμ και βρήκα το σπίτι μου άνω κάτω, είχαν ψάξει το αρχείο μου, έλειπαν έγγραφα, όπως έγραψαν και στο *Rolling Stone*. Ό,τι κάνω προέρχεται από την κακή μου συμπεριφορά. Ακόμα και με τους εκδότες μου.

»Η επιστημονική φαντασία όμως είναι μια επαναστατική μορφή τέχνης και χρειάζεται συγγραφείς και αναγνώστες με κακή συμπεριφορά· χρειάζεται ερωτήσεις του είδους “Γιατί;” ή “Πώς κι έτσι;” ή “Ποιος το είπε;” Αυτό εκφράζεται στα βιβλία μου με θέματα του είδους “Είναι πραγματικό το σύμπαν;” ή “Είμαστε στ’ αλήθεια άνθρωποι ή κάποιιοι από μας είμαστε απλές μηχανές αντανakλαστικών;” Έχω πολύ θυμό μέσα μου. Πάντα είχα. Την περασμένη βδομάδα ο γιατρός μου μου είπε πως η πίεσή μου ανέβηκε πάλι, φαίνεται πως έχω μια καρδιακή επιπλοκή. Θύμωσα. Ο θάνατος με εκνευρίζει. Τα δεινά των ανθρώπων και των ζώων με εκνευρίζουν· κάθε φορά που πεθαίνει μια γάτα μου, βρίζω τον Θεό και το εννοώ· είμαι έξαλλος μαζί του. Θα ήθελα να τον φέρω εδώ και να τον ανακρίνω, να του πω πως πιστεύω ότι ο κόσμος έχει τα χάλια του, πως ο άνθρωπος δεν έπεσε επειδή αμάρτησε, αλλά επειδή τον έσπρωξαν και, σαν να μην έφτανε αυτό, μετά του πούλησαν το ψέμα πως είναι βασικά αμαρτωλός, πράγμα που ξέρω πως δεν είναι αλήθεια.

»Γνώρισα πολλούς ανθρώπους (θα κλείσω τα πενήντα σ’ ένα μήνα και είμαι θυμωμένος γι’ αυτό· έχω ζήσει πολύ καιρό) και οι περισσότεροι ήταν καλοί άνθρωποι. Οι ήρωες στα γραπτά μου είναι βασισμένοι σ’ αυτούς τους ανθρώπους. Κάθε φορά που κάποιος απ’ αυτούς πεθαίνει, θυμώνω – θυμώνω πάρα πολύ, όσο δεν πάει άλλο. “Πήρες τη γάτα μου”, θέλω να πω στον Θεό, “και μετά πήρες και την κοπέλα μου. Τι κάνεις; Άκουσέ με! Είναι λάθος αυτό που κάνεις”.

»Βασικά, δεν είμαι ήρεμος. Μεγάλωσα στο Μπέρκλεϊ κι από κει κληρονόμησα την κοινωνική συνείδηση που απλώθηκε σ’ αυτή τη χώρα στη δεκαετία του ’60 και ξεφορτώθηκε τον Νίξον και τέλειωσε τον πόλεμο του Βιετνάμ, αλλά και πολλά άλλα πράγματα, όπως το κίνημα για τα πολιτικά δικαιώματα. Όλοι

στο Μπέρκλεϊ θυμώνουν με το παραμικρό. Κάποτε θύμωνα με τους πράκτορες του FBI που με επισκέπτονταν κάθε βδομάδα (τον κύριο Τζορτζ Σμιθ και τον κύριο Τζορτζ Σκραγκς της μυστικής υπηρεσίας), και θύμωνα και με τους φίλους μου που ήταν μέλη του Κομμουνιστικού Κόμματος· με πέταξαν έξω από τη μοναδική συνέλευση του ΚΚ-ΗΠΑ που παρακολούθησα γιατί σηκώθηκα και σθεναρά (δηλαδή θυμωμένα) διαφώνησα με όσα έλεγαν.

»Αυτά συνέβαιναν στην αρχή της δεκαετίας του '50, και τώρα βρισκόμαστε στο τέλος της δεκαετίας του '70 και είμαι ακόμα θυμωμένος. Τώρα είμαι έξω φρενών, γιατί η καλύτερη φίλη μου, μια κοπέλα που λέγεται Ντόρις και είναι είκοσι τεσσάρων χρονών, έχει καρκίνο. Αγαπάω μια κοπέλα που μπορεί να πεθάνει ανά πάσα στιγμή και η οργή απέναντι στον Θεό και στον κόσμο φουντώνει μέσα μου, ανεβάζοντας την πίεσή μου και το σφυγμό μου. Κι έτσι γράφω. Θέλω να γράψω για ανθρώπους που αγαπάω και να τους βάλω σ' έναν φανταστικό κόσμο του μυαλού μου, όχι στον κόσμο που έχουμε στην πραγματικότητα, γιατί ο κόσμος που έχουμε στην πραγματικότητα δεν ικανοποιεί τα πρότυπά μου. Ωραία, θα έπρεπε να αναθεωρήσω τα πρότυπά μου. Να υποχωρήσω μπροστά στην πραγματικότητα. *Ποτέ* δεν υποχώρησα μπροστά στην πραγματικότητα. Αυτό είναι η επιστημονική φαντασία. Αν θέλετε να υποχωρήσετε μπροστά στην πραγματικότητα, διαβάστε Φίλιπ Ροθ· διαβάστε τους εμπορικούς συγγραφείς του λογοτεχνικού κατεστημένου της Νέας Υόρκης. Αλλά διαβάζετε επιστημονική φαντασία, κι εγώ τη γράφω για σας. Θέλω να σας δείξω στα γραπτά μου τι αγαπάω (τους φίλους μου) και τι μισώ άγρια (αυτό που τους συμβαίνει)».

Ο θυμός λοιπόν φαίνεται να είναι η πηγή αυτών των μυθιστορημάτων, που είναι κάτι παραπάνω από μέσα ψυχαγω-

γίας, που έχουν κάτι παραπάνω από απλή εφευρετικότητα: είναι αποκαλυπτικά, με μια μυστικιστική σχεδόν έννοια. Αλλά ο θυμός δεν είναι αρκετός. Χρειάζεται μια δόση ιδιοφυΐας ή τρέλας για δει κανείς αυτό που οι άλλοι δεν βλέπουν και συγγραφικό ταλέντο για να παρουσιάσει αυτό το όραμα στο χαρτί. Ο Φίλιπ Ντικ έχει αυτό το ταλέντο, καθώς και μια δόση ιδιοφυΐας ή τρέλας, ή και των δύο μαζί. Ακόμα και στα πιο επιπόλαια γραμμένα βιβλία του θίγει βασικά ερωτήματα που αφορούν την ανθρώπινη αντίληψη και ψυχολογία, καθώς και σημαντικά φιλοσοφικά και θρησκευτικά ζητήματα, ενώ μυθιστορήματα της τελευταίας περιόδου του αποκαλύπτουν μια σπάνια διορατικότητα και μια θαυμαστή δυνατότητα εμβάθυνσης. Ο Ντικ νιώθει απέραντη αγάπη για τους χαρακτήρες του. Οι καταστάσεις στις οποίες βρίσκονται μπορεί εκ πρώτης όψεως να ανήκουν στο χώρο της επιστημονικής φαντασίας, αλλά τα προβλήματά τους είναι αληθινά και ο συγγραφέας εξερευνά μέσα απ' αυτά βασικά ερωτήματα της ζωής που μας αφορούν όλους.

Όμως το τραγικό δεν του φτάνει, δεν τον ικανοποιεί. Συγχρόνως γελάει εις βάρος του εαυτού του και του κόσμου του μ' ένα παράλογο χιούμορ.

«Η κατάστασή μας, η ανθρώπινη κατάσταση, σε τελική ανάλυση δεν είναι ούτε ζοφερή ούτε γεμάτη νόημα, αλλά είναι αστεία. Πώς αλλιώς να την πεις; Οι πιο σοφοί άνθρωποι είναι οι κλόουν, όπως ο Χάρπο Μαρξ, που δεν μιλάνε. Κάτι που θα ήθελα πάρα πολύ θα ήταν να βάλω τον Θεό να ακούσει όλα όσα δεν έλεγε ο Χάρπο και να καταλάβει γιατί δεν μιλούσε. Προσέξτε, ο Χάρπο *μπορούσε* να μιλήσει. Απλώς δεν ήθελε. Ίσως δεν υπήρχε τίποτα να πει, όλα έχουν ειπωθεί. Ή ίσως, αν μιλούσε, να επισήμαινε κάτι πολύ τρομερό, κάτι που δεν θα έπρεπε να γνωρίζουμε. Δεν ξέρω. Ίσως εσείς να μπορείτε να μου πείτε».

Τα περισσότερα μυθιστορήματα του Ντικ είναι διαποτισμέ-
να με την αίσθηση πως δεν είναι δυνατόν να υπάρχει μια μο-
ναδική, αντικειμενική πραγματικότητα. Τα πάντα είναι θέμα
αντίληψης. Το έδαφος δεν είναι σταθερό κάτω από τα πόδια
μας. Ο πρωταγωνιστής μπορεί να ανακαλύψει πως ζει το όνει-
ρο κάποιου άλλου ή, παίρνοντας κάποιο ψυχοφάρμακο, μπορεί
να περάσει σ' ένα τελείως διαφορετικό σύμπαν. Στο διήγημά
του «Η πίστη των πατέρων μας» ο ήρωας βλέπει τον κόσμο
όπως πραγματικά είναι *σταματώντας* να παίρνει την υποχρεω-
τική, καθημερινή δόση παραισθησιογόνων. Η πραγματικότητα
δεν είναι αυτό που δείχνει. Το «φυσικό» αντικαθίσταται βαθ-
μιαία από υποκατάστατα και κανείς δεν προσέχει τη διαφορά,
το τεχνητό έχει ήδη κερδίσει τη μάχη. Η εντροπία θα επικρα-
τήσει. Οι νόμοι του σύμπαντος μπορεί να αλλάξουν ξαφνικά
(από τον Θεό, ή όποιον άλλο παίζει αυτόν το ρόλο) και η αλή-
θεια δεν είναι μοναδική.

«Ο συγγραφέας επιστημονικής φαντασίας δεν βλέπει απλές
πιθανότητες, βλέπει *τρελές* πιθανότητες. Δεν είναι το “Αν γινό-
ταν...” είναι το “*Θεέ μου! Αν γινόταν...*” Φρενιασμένα, υστερι-
κά. Οι Αρειανοί έρχονται πάντα. Ο μόνος ψύχραιμος είναι ο
μίστερ Σποκ. Γι' αυτό και μας φαίνεται σαν θεός· καθησυχάζει
τη φυσιολογική μας υστερία. Εξισορροπεί την τάση των αν-
θρώπων που ασχολούνται με την επιστημονική φαντασία να
φαντάζονται το αδύνατο.

»ΚΕΡΚ (*ξέφρενα*): Σποκ, το ΕΝΤΕΡΠΡΑΪΖ θα ανατιναχτεί!

»ΣΠΟΚ (*ήρεμα*): Όχι, κάπτεν· απλώς κήκε μια ασφάλεια.

»Ο Σποκ έχει πάντα δίκιο, ακόμα κι όταν κάνει λάθος. Είναι
ο τόνος της φωνής του, η υπερφυσική λογικότητα· δεν είναι
άνθρωπος σαν κι εμάς: είναι θεός. Ο Θεός μιλάει μ' αυτό τον
τρόπο· όλοι το καταλαβαίνουμε αυτό ενστικτωδώς. Γι' αυτό
έβαλαν τον Λέοναρντ Νιμπί να αφηγείται ψευδοεπιστημονικά

τηλεοπτικά προγράμματα. Ο Νιμόι μπορεί να κάνει οτιδήποτε να φαίνεται λογικό. Μπορεί να ψάχνουμε ένα κουμπί ή το νεκροταφείο των ελεφάντων, αλλά ο Νιμόι θα καθησυχάσει τις αμφιβολίες μας και τους φόβους μας. Θα ήθελα να τον έχω ψυχαναλυτή· θα έμπαινα στο γραφείο του αναστατωμένος, γεμάτος με τους συνηθισμένους μου υστερικούς φόβους, κι εκείνος θα τους εξαφάνιζε.

»ΦΙΛ (*υστερικά*): Λέοναρντ, ο ουρανός πέφτει στο κεφάλι μας!

»ΝΙΜΟΪ (*ήρεμα*): Όχι, Φιλ· απλώς κάηκε μια ασφάλεια.

»Και θα 'νιωθα καλά και θα 'πεφτε η πίσσή μου και θα μπορούσα να συνεχίσω να δουλεύω το μυθιστόρημα που έχω καθυστερήσει τρία χρόνια τώρα».

Αυτές οι τρελές ιδέες και το παραισθητικό του γράψιμο έκαναν τον Ντικ να θεωρείται «ψυχεδελικός» ή «παραισθητικός» συγγραφέας. Η ανησυχία του, που φτάνει στα όρια της μονομανίας, για τις δυνάμεις πολιτικής καταπίεσης είχε ως αποτέλεσμα να θεωρηθεί «παρanoiικός». Και στα μέσα της δεκαετίας του 1970, όταν ανέφερε κάποια υπερβατική οντότητα που εισέβαλε στη ζωή του, τον χαρακτήρισαν «διανοητικά ασταθή».

Στην πραγματικότητα, ο Ντικ δεν είναι καθόλου ο τύπος του «ψωνισμένου» με την παραψυχολογία, τη θεολογία ή οτιδήποτε, δεν έχει να παραδώσει κάποιο μήνυμα ή συνταγή για τη σωτηρία των ανθρώπων. Παραδέχεται πως έχει μια τάση να δραματοποιεί τη ζωή, αλλά είναι βασικά ένας λογικός άνθρωπος που εξετάζει προσεκτικά το καθετί με μια επίμονη λογική. Είχε μια πραγματική εμπειρία, άσχετα αν αυτή ήταν «αντικειμενική» ή καθαρά ψυχολογική. Κι αυτή η εμπειρία τού ενέπνευσε ένα όραμα για τον κόσμο κι ένα παράξενο, μοναδικό βιβλίο, το *Valis*. Να τον πεις «διανοητικά ασταθή» είναι άδικο· το σημαντικό είναι η έμπνευση, όχι η πηγή της. Υπήρξαν

άνθρωποι πολύ πιο διαταραγμένοι ψυχικά που έκαναν μεγάλη τέχνη, τέχνη που αναγνωρίζεται από εκατομμύρια «φυσιολογικούς» ανθρώπους.

Το μυθιστόρημά του *Το ηλεκτρικό πρόβατο* (*Do Androids Dream of Electric Sheep?*), που κυκλοφόρησε το 1968, κατέχει μια σημαντική θέση στο συνολικό του έργο, και όχι μόνο επειδή σ' αυτό βασίστηκε το σενάριο του Ντέιβιντ Πιπλς για την ταινία *Blade Runner* (1982) του Ρίντλεϊ Σκοτ. Και αυτό είναι ένα βιβλίο που προήλθε από θυμό, έναν διαφορετικό θυμό, που γεννήθηκε από μια τραυματική εμπειρία. Κατά τη διάρκεια της επτάχρονης έρευνάς του για το μυθιστόρημα *Ο άνθρωπος στο ψηλό κάστρο* (*The Man in the High Castle*) (1962) ο Ντικ είχε την ευκαιρία να διαβάσει, ανάμεσα σε άλλα ντοκουμέντα των ναζί, το ημερολόγιο ενός άντρα των Ες Ες τοποθετημένου στη Βαρσοβία. Όπως λέει σε μια συνέντευξή του (*Starlog*, Φεβρουάριος 1982):

«Ακόμα θυμάμαι κάτι που έγραφε εκεί: “Δεν μπορούμε να κοιμηθούμε τη νύχτα από τις φωνές των παιδιών που πεινάνε”. Αυτό με επηρέασε. Σκέφτηκα, υπάρχει ανάμεσά μας κάτι που είναι ένα δίποδο ανθρωποειδές, μορφολογικά ταυτόσημο με το ανθρώπινο ον, που όμως δεν είναι άνθρωπος. Δεν είναι ανθρώπινο να παραπονιέσαι ότι τα παιδιά που πεινάνε δεν σ' αφήνουν να κοιμηθείς. Κι εκεί, στη δεκαετία του '40, γεννήθηκε η ιδέα μου ότι στο είδος μας υπάρχει μια διακλάδωση, μια διχοτόμηση ανάμεσα στο αληθινά ανθρώπινο και σ' αυτό που μμιείται το αληθινά ανθρώπινο».

Το θέαμα της Μέδουσας του γερμανικού εθνικοσοσιαλισμού ήταν ένα τραύμα για το οποίο η συγγραφή του συγκεκριμένου βιβλίου, αν και αναγκαία, δεν ήταν αρκετή να του προσφέρει κάθαρση· και κάθε απόπειρα να γράψει μια συνέχεια τον έκανε πέτρα, του προκαλούσε ναυτία και παράλυση. Όπως είπε

σε μια ραδιοφωνική συνέντευξή του στην εκπομπή *Hour 25* το 1977:

«Δεν μπορούσα να το κάνω ξανά. Αυτός είναι ο λόγος που το βιβλίο διαδραματίζεται στον ιαπωνικό τομέα, βλέπεις, για να έχω να κάνω με *ανθρώπους*».

Μπορεί ο Ντικ να μην έγραψε μια συνέχεια του *Ο άνθρωπος στο ψηλό κάστρο*, αλλά αυτός ο προβληματισμός για τα χαρακτηριστικά που κάνουν το ανθρώπινο να ξεχωρίζει από το μη ανθρώπινο εκφράστηκε στο έργο του με τη μορφή του ανδροειδούς, της ρέπλικας, του ομοιώματος (*simulacrum*), του τεχνητού που μιμείται και υποκαθιστά το αυθεντικό. Και το κλειδί για το διαχωρισμό τους είναι η αγάπη, η *caritas*, ή, όπως εμφανίζεται στον Ντικ, η ενσυναίσθηση, η ικανότητα της συναισθηματικής ταύτισης με τον άλλο έτσι που να επιτυγχάνεται μια βαθιά επικοινωνία και κατανόηση των καταστάσεων που βιώνει το άτομο και των εμπειριών ή των συναισθημάτων του.

Στο *Ηλεκτρικό πρόβατο* αυτή η αντίθεση μηχανικού και ανθρώπινου παρουσιάζεται με τον πιο παραστατικό τρόπο, παρότι – ή ίσως επειδή – ο Ντικ, όπως συνηθίζει, κάνει ασαφείς τις διαχωριστικές γραμμές: μήπως το απρόσφορο συναίσθημα κάνει τη σχιζοειδή προσωπικότητα ίδια με το μηχάνημα, που, από σχεδιασμό ή λάθος, δεν διαθέτει συναίσθημα; Η δυνατότητα να προγραμματίζεις τη διάθεσή σου σε κάνει μια μηχανή αντανakλαστικών, σε εμποδίζει να νιώσεις το περιβάλλον; Η ενσυναίσθηση επεκτείνεται στη σχέση μας με τα ζώα περισσότερο απ' ό,τι με ανθρώπους που θεωρούνται «κατώτεροι»; (Και με ποια κριτήρια θεωρούνται κατώτεροι;) Η εκτίμηση της «υψηλής» τέχνης είναι σημαντική; Κι όλα αυτά, με μια εκλεκτή ποικιλία από τις κλασικές εμμονές του Ντικ: ένας ήρωας σε κατάσταση σύγχυσης, ασήμαντο γρανάζι σ' έναν πολύπλοκο κοινωνικό μηχανισμό. Ένας κόσμος σχεδόν ερημωμένος,

ένα περιβάλλον κάθε άλλο παρά φιλικό, όπου οι δυνάμεις της εντροπίας είναι ισχυρές. Αποικίες στα όρια της επιβίωσης. Πανίσχυρες πολυεθνικές (πολυπλανητικές) εταιρίες. Μια υπεράνθρωπη τηλεοπτική προσωπικότητα. Ένας νέος μεσσίας. Μια θρησκεία που είναι απειλή για κάθε πολιτικό σύστημα και άρα είναι και η ίδια ένα άλλο πολιτικό σύστημα. (Στην ιστορία δεν είναι ξεκάθαρο αν ο Μέρσερ είναι όντως ένας εισβολέας από κάποιον άλλο κόσμο· όπως λέει όμως κι ο ίδιος ο συγγραφέας, πρέπει να είναι, όπως είναι όλοι οι θρησκευτικοί ηγέτες – αλλά όχι από κάποιον άλλο πλανήτη).

Ο Ντικ, τραγική φυσιογνωμία, ακολούθησε μια μοίρα παρόμοια μ' αυτήν των ηρώων του. Για χρόνια παραγνωρισμένος από το κοινό του, κατάφερε να πετύχει μια σχετικά άνετη ζωή και την αναγνώριση, την αγάπη που δείχνει ο ίδιος για τους ήρωές του – και πέθανε. Είναι τόσο τραγικό, που καταντά αστείο. Και όπως κατάφερνε πάντα να ανακαλύπτει το χιούμορ και στις πιο απελπιστικές καταστάσεις, είμαι σίγουρος πως ακόμα γελάει.

Δημήτρης Αρβανίτης

Το κείμενο γράφτηκε για την πρώτη έκδοση του βιβλίου το 1985 και παρουσιάζεται εδώ ελαφρώς διορθωμένο, με μια μικρή προσθήκη προς το τέλος του. Τα αποσπάσματα είναι από την εισαγωγή που έγραψε ο Ντικ για τη συλλογή διηγημάτων του *The Golden Man* (1980).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΑ

Ένα μικρό, εύθυμο κύμα ηλεκτρισμού από τον αυτόματο χρονοδιακόπτη του συναισθηματικού οργάνου δίπλα στο κρεβάτι του ξύπνησε τον Ρικ Ντέκάρντ. Έκπληκτος – πάντα ένιωθε έκπληξη όταν βρισκόταν ξύπνιος χωρίς προειδοποίηση – σηκώθηκε από το κρεβάτι, στάθηκε όρθιος με τις πολύχρωμες πιτζάμες του και τεντώθηκε. Από το κρεβάτι της, η Ιράν, η γυναίκα του, άνοιξε τα γκρίζα, κακόκεφα μάτια της, τα ανοιγόκλεισε, και μετά αναστέναξε και τα ξανάκλεισε.

«Έβαλες το Πένφιλντ σου πολύ χαμηλά», της είπε. «Θα το ξαναρυθμίσω και θα ξυπνήσεις και...»

«Πάρ' τα χέρια σου από τις ρυθμίσεις μου». Η φωνή της ήταν έντονη, παγερή. «Δεν *θέλω* να ξυπνήσω».

Κάθισε δίπλα της, έσκυψε από πάνω της και της εξήγησε τρυφερά: «Αν ρυθμίσεις το ρεύμα αρκετά δυνατά, θα είσαι χαρούμενη που ξυπνάς· αυτό είναι το κόλπο. Αν το ρυθμίσεις στο Γ, ξεπερνάει το κατώφλι του συνειδητού, όπως κάνει σ' εμένα». Φιλικά, γιατί ένιωθε μια καλή διάθεση για τον κόσμο – είχε ρυθμίσει το *δικό του* στο Δ – χαίδευσε τον γυμνό, λευκό της ώμο.

«Πάρ' τα μπάτσικα χέρια σου από πάνω μου», είπε η Ιράν.

«Δεν είμαι μπάτσος». Ένωσε οξύθυμος, αν και δεν είχε ρυθμίσει το όργανο γι' αυτό.

«Είσαι κάτι χειρότερο», είπε η γυναίκα του χωρίς ν' ανοίξει

ακόμα τα μάτια της. «Είσαι ένας δολοφόνος πληρωμένος από τους μπάτσους».

«Δεν έχω σκοτώσει ποτέ άνθρωπο στη ζωή μου». Ένωσε ακόμα πιο ευερέθιστος τώρα· η διάθεσή του είχε γίνει καθαρή εχθρότητα.

«Μόνο αυτά τα κακόμοιρα ανδροειδή», είπε η Ιράν.

«Είδα πως δεν είχες ποτέ ενδοιασμούς να ξοδέψεις τα λεφτά των επικηρύξεων που φέρνω στο σπίτι για ό,τι σου κάνει κέφι». Σηκώθηκε και πήγε στην κονσόλα του συναισθηματικού του οργάνου. «Αντί να κάνεις οικονομία», είπε, «ώστε να μπορέσουμε να αγοράσουμε ένα αληθινό πρόβατο και ν' αντικαταστήσουμε αυτό το ηλεκτρικό που έχουμε πάνω. Ένα απλό ηλεκτρικό ζώο, τη στιγμή που ύστερα από τόσα χρόνια αγώνα έχω καταφέρει να κερδίζω όσα κερδίζω». Μπροστά στην κονσόλα του δίστασε μεταξύ μιας ρύθμισης θαλαμικής καταστολής (που θα εξαφάνιζε το θυμό του) ή θαλαμικής διέγερσης (που θα τον εκνεύριζε όσο χρειαζόταν για να κερδίσει τη συζήτηση).

«Αν το ρυθμίσεις για περισσότερο δηλητήριο», είπε η Ιράν με τα μάτια της ανοιχτά, να τον κοιτάζουν, «τότε θα ρυθμίσω κι εγώ το δικό μου αντίστοιχα. Θα το ρυθμίσω στο μάξιμουμ, και τότε θα δεις έναν καβγά που δεν θα είναι τίποτα μπροστά του όσοι είχαμε ως τώρα. Ρύθμισέ το και θα δεις· δοκίμασε». Σηκώθηκε σβέλτα και στάθηκε δίπλα στην κονσόλα του δικού της συναισθηματικού οργάνου κοιτάζοντάς τον, περιμένοντας.

Εκείνος αναστέναξε νικημένος από την απειλή της. «Θα το ρυθμίσω σύμφωνα με το πρόγραμμά μου για σήμερα». Κοίταξε το πρόγραμμα για τις 3 Ιανουαρίου 1992 και είδε πως χρειαζόταν μια μεθοδική επαγγελματική διάθεση. «Αν το ρυθμίσω σύμφωνα με το πρόγραμμα», είπε προσεκτικά, «συμφωνείς να κάνεις κι εσύ το ίδιο;» Περίμενε, με αρκετή πονηριά ώστε να

μην υποσχεθεί τίποτα προτού σιγουρευτεί πως η γυναίκα του θα τον μνηθεί.

«Το πρόγραμμά μου σήμερα λέει εξάωρη αυτοεπιτιμητική κατάθλιψη», είπε η Ιράν.

«Τι; Γιατί το προγραμμάτισες αυτό;» Κάτι τέτοιο ήταν αντίθετο με τον ίδιο το σκοπό ύπαρξης του συναισθηματικού οργάνου. «Δεν ήξερα καν πως μπορούσες να το ρυθμίσεις γι' αυτό», είπε σκυθρωπά.

«Καθόμουν εδώ ένα απόγευμα», είπε η Ιράν, «και, φυσικά, έβλεπα το *Ο Φίλιος Φίλιππος και οι φίλιτοι φίλοι του*. Έλεγε για κάποια μεγάλη είδηση που επρόκειτο να ανακοινώσει και τότε έβαλαν αυτή την απαίσια διαφήμιση, αυτήν που μισώ, ξέρεις, το μολύβδινο σπασουάρ Λοβιτούρα. Έτσι, έκλεισα για μια στιγμή τον ήχο. Και άκουσα το κτίριο, αυτό το κτίριο· άκουσα...» κούνησε το χέρι της.

«Τα άδεια διαμερίσματα», είπε ο Ρικ. Μερικές φορές τα άκουγε τη νύχτα, όταν θα έπρεπε να κοιμάται. Κι όμως, τώρα πια ένα μισοκατοικημένο συγκρότημα ήταν από τα πιο πυκνοκατοικημένα· πιο έξω, εκεί που πριν από τον πόλεμο ήταν τα προάστια, μπορούσε να βρει κανείς κτίρια τελείως άδεια... ή τουλάχιστον έτσι είχε ακούσει. Δεν είχε προσπαθήσει να επιβεβαιώσει την πληροφορία· δεν ήθελε να έχει άμεση εμπειρία, όπως κι οι περισσότεροι άλλωστε.

«Εκείνη τη στιγμή», είπε η Ιράν, «όταν είχα κλειστό τον ήχο της τηλεόρασης, ήμουν στη διάθεση 382· μόλις το είχα ρυθμίσει. Έτσι, αν και άκουγα το κενό με το μυαλό μου, δεν το ένιωθα. Η πρώτη μου αντίδραση ήταν ευγνωμοσύνη που μπορούμε να έχουμε ένα όργανο Πένφιλντ. Αλλά μετά κατάλαβα πόσο αρρωστημένο ήταν να νιώθω την απουσία της ζωής, όχι μόνο σ' αυτό το κτίριο, αλλά παντού, και να μην αντιδρώ... Καταλαβαίνεις; Νομίζω πως όχι. Αλλά αυτό κάποτε το θεωρούσαν

σύμπτωμα διανοητικής διαταραχής· το έλεγαν “απρόσφορο συναίσθημα”. Άφησα λοιπόν τον ήχο της τηλεόρασης κλειστό και κάθισα στο συναισθηματικό μου όργανο και πειραματίστηκα. Και τελικά βρήκα τη ρύθμιση για τη διάθεση απελπισίας». Το σκοτεινό, θρασύ της πρόσωπο έδειχνε ικανοποίηση, σαν να είχε πετύχει κάτι αξιόλογο. «Το έβαλα λοιπόν στο πρόγραμμά μου για δυο φορές το μήνα. Νομίζω πως είναι ένα λογικό διάστημα για να νιώθει κανείς απελπισμένος για τα πάντα, για το ότι μένει εδώ, στη Γη, ενώ όλοι όσοι ήταν ξύπνιοι έχουν μεταναστεύσει, τι λες κι εσύ;»

«Αλλά μια τέτοια διάθεση», είπε ο Ρικ, «έχεις την τάση να τη διαιωνίζεις, αντί να την αλλάζεις μ’ ένα κουμπί. Αυτή η απελπισία που σου προκαλεί η γυμνή πραγματικότητα είναι φαύλος κύκλος».

«Προγραμματίσα μια αυτόματη ρύθμιση για τρεις ώρες αργότερα», είπε μαλακά η γυναίκα του. «Το 481. Η επίγνωση των πολύπλευρων πιθανοτήτων που μου προσφέρονται στο μέλλον· μια νέα ελπίδα που...»

«Ξέρω το 481», τη διέκοψε. Είχε βάλει αυτόν το συνδυασμό πολλές φορές· στηριζόταν πολύ σ’ αυτόν. «Άκου», είπε και κάθισε στο κρεβάτι του πιάνοντας τα χέρια της και τραβώντας τη δίπλα του. «Ακόμα και με την αυτόματη διακοπή, είναι επικίνδυνο να περνάς μια τέτοια κατάθλιψη. Ξέχνα το πρόγραμμά σου και θα ξεχάσω κι εγώ το δικό μου· θα βάλουμε μαζί το 104, και για τους δυο μας, και μετά εσύ θα το διατηρήσεις, ενώ εγώ θα βάλω τη συνηθισμένη μου επαγγελματική διάθεση. Έτσι θα θέλω ν’ ανέβω στην ταρατσα, να δω το πρόβατο και μετά να πάω στο γραφείο. Και θα ξέρω πως δεν θα κάθεται εδώ να βράζει στο ζουμί σου μπροστά στην τηλεόραση». Άφησε τα μακριά, λεπτά δάχτυλά της και διέσχισε το ευρύχωρο διαμέρισμα μέχρι το καθιστικό, που μύριζε αμυδρά από τα τοιγάρα

της προηγούμενης βραδιάς. Έσκυψε να ανοίξει την τηλεόραση.

Από την κρεβατοκάμαρα ήρθε η φωνή της Ιράν: «Δεν αντέχω τηλεόραση πριν από το πρωινό».

«Βάλε το 888», είπε ο Ρικ καθώς ζεσταινόταν η συσκευή. «Επιθυμία να δεις τηλεόραση, ό,τι κι αν έχει».

«Δεν έχω διάθεση να βάλω τίποτα τώρα», είπε η Ιράν.

«Τότε βάλε το 3», της είπε.

«Δεν θέλω να βάλω τη ρύθμιση που διεγείρει τον εγκεφαλικό μου φλοιό έτσι που να θέλω να βάλω κάτι! Αν δεν θέλω να βάλω κάτι, δεν θέλω να βάλω αυτό το συγκεκριμένο για ένα λόγο παραπάνω, γιατί τότε θα θέλω να βάλω κάτι, και το να θέλω να βάλω κάτι είναι αυτή τη στιγμή η πιο ξένη διάθεση που μπορώ να φανταστώ· θέλω απλώς να κάτσω εδώ, στο κρεβάτι, και να κοιτάζω το πάτωμα». Η φωνή της είχε γίνει κοφτή και μελαγχολική καθώς η ψυχή της πύκνωνε και την εμπόδιζε να κινηθεί, καθώς το ασύνειδο, πανταχού παρόν στρώμα τεράστιου βάρους, σχεδόν απόλυτης αδράνειας, κατακάθιζε πάνω της.

Άνοιξε τον ήχο της τηλεόρασης και η φωνή του Φίλιου βγήκε και γέμισε το δωμάτιο: «...χο, χο, φίλοι μου. Και τώρα δυο λόγια για τον σημερινό καιρό. Ο δορυφόρος Μαγκούστα αναφέρει ότι η ραδιενεργός βροχή θα είναι ιδιαίτερα έντονη προς το μεσημέρι, ενώ αργότερα θα μετριαστεί, έτσι όσοι από σας, φίλοι μου, θα ριψοκινδυνεύσετε να βγείτε...»

Η Ιράν εμφανίστηκε δίπλα του, με το μακρύ νυχτικό της να σέρνεται ψιθυριστά πίσω της, και έκλεισε την τηλεόραση. «Εντάξει, παραδίνομαι· θα βάλω ό,τι θέλεις. Εκστατική σεξουαλική ευδαιμονία – νιώθω τόσο άσχημα, που θα μπορούσα να υπομείνω κι αυτό ακόμα. Τι διάβολο. Τι διαφορά έχει;»

«Θα ρυθμίσω και για τους δυο μας», είπε ο Ρικ και την οδήγησε πίσω στην κρεβατοκάμαρα. Εκεί, στην κονσόλα της, έβαλε το 594: ευχάριστη αναγνώριση της ανωτερότητας της σο-

φίας του συζύγου σε κάθε θέμα. Ρύθμισε τη δική του κονσόλα για μια νέα δημιουργική διάθεση απέναντι στη δουλειά του, αν και δεν τη χρειαζόταν· αυτή ήταν η έμφυτη, συνηθισμένη διάθεσή του απέναντι στη δουλειά του χωρίς να χρειάζεται να καταφύγει στην τεχνητή εγκεφαλική διέγερση Πένφιλντ.

Ύστερα από ένα βιαστικό πρωινό – είχε χάσει χρόνο συζητώντας με τη γυναίκα του –, ντυμένος κατάλληλα για έξοδο, φορώντας και το μολύβδινο σπασουάρ Λοβιτούρα, μοντέλο Άζαξ, ανέβηκε στον σκεπαστό βοσκοτόπο της ταράτσας όπου «έβασκε» το ηλεκτρικό του πρόβατο. Εκεί, ως πολύπλοκο μηχανήμα που ήταν, μασουλούσε με προσποιητή ικανοποίηση ξεγελώντας τους άλλους ενοίκους του κτιρίου.

Φυσικά, κάποια από τα ζώα των άλλων θα ήταν επίσης απομμησίες με ηλεκτρονικά κυκλώματα, αλλά βέβαια δεν είχε ψάξει το θέμα, όπως και οι άλλοι, οι γείτονές του, δεν ανακατεύονταν με το πρόβατό του. Τίποτα δεν θα ήταν πιο αγενές. Να ρωτήσεις «Είναι γνήσιο το πρόβατό σου;» θα ήταν μεγαλύτερη αγένεια από το να ρωτήσεις αν τα δόντια, τα μαλλιά ή τα εσωτερικά όργανα κάποιου ήταν αυθεντικά.

Ο πρωινός αέρας, γεμάτος ραδιενεργά σωματίδια, γκριζος και σκοτεινός, σφύριζε γύρω του γεμίζοντας τα ρουθούνια του· άθελά του, μύρισε τη θανατερή μόλυνση. Όχι, αυτός ο χαρακτηρισμός ήταν υπερβολικός, αποφάσισε προχωρώντας προς το κομμάτι χώμα που του ανήκε μαζί με το ανάρμοστα μεγάλο διαμέρισμα από κάτω. Η κληρονομιά του Τελικού Παγκόσμιου πόλεμου είχε εξασθενήσει· όσοι δεν είχαν μπορέσει να επιβιώσουν από τη σκόνη είχαν περάσει στη λήθη από χρόνια και η σκόνη, πιο αδύναμη πλέον, αντιμετώπιη με τους δυνατούς που είχαν επιζήσει, διατάρασσε μόνο το μυαλό και τις γενετικές ιδιότητες. Παρά το μολύβδινο σπασουάρ του, η σκόνη – χωρίς